

Две приче – Светолик Станковић

ДИОГЕН ИЗ ВЕЛИКОГ БЛАТИШТА

Не тражите Велико Блатиште на географским картама, не постоји. У војним секцијама, које имају при себи официри, за време војних вежби, можда ћете га наћи. Нисам сигуран. Уз то, до њих ће обичан смртник тешко доћи. Војна тајна!

Чујте, Велико Блатиште и војна тајна!

Склоњено у дубоком планинском кланцу, умотано у непрегледну букову и храстову шуму, већи део године одсечено је од света, како се то каже у лошим временским прогнозама. У око сто педесет кућа живи преко шест стотина житеља. Занимљиво је да у времену великих бежанија из села у градове, из овог села, богу иза ногу, мало ко одлази. И ако оде, бива то накратко. Брзо се враћају Блатиштанци, објашњавајући свој повратак неком чудесном силом која их снажно вуче назад. Старији људи ову силу приписују води са извора у центру села. Кажу да је некада овуда прошао свети Сава и онако уморан сео поред извора, напио се воде, *која из мртвих диже*, и рекао: „Једва стигох до ове воде, газећи велико блатиште, али не жалим. Ову је благодат даровао Свевишњи. Да окрепи, оснажи и извиди ране на телу и души. Нека је проклет онај ко од ове светиње оде. Ја, на моју жалост, морам даље, а тако бих радо заувек остао овде“. Отада село доби име Велико Блатиште, а људи нерадо одлазе за бољим животом, задовољни оним што имају овде.

На крају кланца пружа се поље богато житом, на обронцима, са једне и друге стране села, простиру се виогради и воћњаци. Ваздух је чист као најскупљи кристал, па се сунчеви зраци преламају на неки посебан начин, каквог није надалеко. Не памти се да је ико из овог села боловао од ма каквог облика грудних болести. Прехлада је била непозната његовим житељима.

Шта више паметан човек може пожелети? Што би рекли стари Латини: Сапиенти сат! Што се тиче Латина и њихових изрека, за њих Блатиштанци нису много марили, али недалеко од села, неки учени људи из Београда; таквих има углавном само у Београду; вршили су ископавања и утврдили да је ту некада било римско насеље. Њих та чињеница није узбуђивала много, јер су ту вековима напасали овце, козе и говеда. Крупне речи уваженог академика професора доктора, о епохалном археолошком открићу, примили су равнодушно, уз коментар: „Земља као земља, чија није била, чија неће бити. Све на овом свету бива и пролази, само земља остаје вечна и крај крају, увек све покрије. Човек никако да схвати како земља не припада њему него он земљи“.

Већ чујем како докони читалац, који је почео да чита ову причу, помало љутито пита: „Добро, по чему је то Велико Блатиште занимљиво да би ушло у српску књижевност“?

У праву си поштовани читаоче, али те најљубазније молим за мало стрпљења.

Ниједно село у Србији нема оно што има Велико Блатиште.

„Шта то има, молићу лепо“? – опет ће читалац.

„Има Диогена“!

?!

Баш тако, неповерљиви читаоче. Има Диогена, сличног ономе из Синопе. Чак иде дотле да тврди како је он његов потомак.

Али, пођимо редом, да прича не би била слична оним постмодернистичким писанијима у којима се не зна шта је почетак, а шта крај казивања, па се читалац с правом пита, „шта је писац хтео да каже?“.

Пре, отприлике, тридесет година, може бит која година више или мање, по ветровитом и прохладном дану, почетком априла, приспе у Велико Блатиште, космат, здепаст човек, обучен веома оскудно. Могло му је бити између двадесет и двадесет и пет година. Повећа торба од козје длаке, покровац од истог материјала, којим сељаци покривају говеда, и велики штап дреновак, бејаше му сва имовина. Нико није знао ко је и одакле је придошлица. Он је на сва запиткивања радозналаца углавном одмахивао главом и одговарао: „Свој сам. Немам никог под овом капом бојјом над нама. Долазимо одонуда одакле долазимо сви, идем тамо куда ћемо отићи сви. Паметни и глупи, богати и сиромашни, леви и ружни, поштени и лопови. Сада ме оставите на миру“.

После ових речи и најљубопитљивији губили би вољу да га запиткују и одлазили су за својим послом.

Некако баш у време доласка незнанца, добростојећи и угледни домаћин Тривун Алексић био је код лекара у Граду. Већ неко време није се осећао добро, па је решио да види о чему се ради. Отишао је код најбољег

интернисте у градској болници, доктора Перића, са којим је иначе био у даљој родбинској вези. После детаљних прегледа и анализа овај му саопшти да је његово здравље озбиљно начето. Притисак му је изузетно висок, шећер такође, а крвни судови замашћени и крти преко сваке мере. Укратко. Дуван, вино, масно, сласно, љуто, слатко, од сада су за њега прошлост. Најстрожа дијета, шетње, и без нервирања. Свако нервирање може бити кобно за газда Тривчу.

Прво што је урадио овај, по речима доктора, бивши човек, била је продаја велике бачве. Готово је! Ако не сме да пије вино, шта ће му бачва. Виноград ће уступити зету и ћерки.

Показало се, међутим, да велика бачва, каква је нуђена на продају, никоме у селу није била потребна. Не појави се купац, а бачва је већ била избачена из подрума, у скрајнути део великог дворишта. Дуге почеше да се расушују, обручи да попуштају. Нађе се газда Тривун на муци. Шта да ради са овим чудом, поред којег је, са жаљењем признаје, у великом подруму, провео многе лепе тренутке испијајући његову садржину, самујући и ламентирајући над минулим временима. Додуше, дешавало се да му притом прави друштво нека од позадружних снаша из села, чији је домаћин био негде далеко на каквом сезонском послу. Али, да не залазимо у личне тајне јунака ове приче, може нам се пребацити непристојност.

Једнога дана, пред празник Тројице, уђе у његову авлију космато чудовиште, одрпано, неумивено, подбулог лица, крмељивих очију, са огромним дренаваком у рукама. Газда Тривун је гледао у ову аветињу са немалим изненађењем. „Који ли је сад овај и шта хоће?“ – питао се

у неверици. Без икаквог увода, незвани гост рече: „Чујем да продајеш ово чудо од бачве, па сам дошао да га узмем“.

„Да га узмеш или купиш?“

„Немам пара да га купим, хоћу да га узмем, онако, на божју вересију. Па кад бог мени, тада и ја теби да платим“.

„Е, не може тако. Не поклањам ништа. Нисам ја Црвени крст или каква добротворна установа. Ако имаш пара, терај из моје авлије. Ако немаш, одлази. Толко је збор у мој обор“ — обрецну се домаћин и показа на капију.

„Чекај човече, ова бачва, чуо сам од људи, теби није потребна. Мени јесте. Ти си, кажу, веома богат, па ти паре које би добио за њу, не значе много. Мени, који немам ништа, и никада нећу имати, јер не желим ништа да имам, бачва би добродошла. Била би сва моја имовина. Уосталом, ако умрем пре тебе, врати је назад, себи. Ако ти одеш на онај свет пре мене, ионако ће ти бити свеједно шта је са бачвом“.

„Не разумем шта ће ти бачва ако немаш виноград, немаш кућу, окућницу, породицу. Какву то шалу збијаш са мном?“

„Није никаква шала, ради се о најчвршћој збиљи. Ако ми је поклониш, учинићеш севап пред људима и богоугодно дело којем ће се и Свевишњи радовати. Биће то као да си ми дао кућу. Довољно је велика за мене, живећу у њој“.

„Побогу, брате си ми мој, како човек може живети у бурету? Ко је то још видео и чуо?“

„Био је једном давно, давно неки мудрац у старој Атини, звао се Диоген. Живео је у бурету, мада има и оних који тврде да је живео у великом ћупу украденом из храма

неке богиње, ко ће то знати. Људи најчешће заборављају шта је и како је било нешто прекјуче, а камо ли да памте збитија од пре више хиљада година. Тек, тако се приповеда од давнина, те и ја тако преносим теби данас и овде“.

„Ако сам те добро разумео ти хоћеш да будеш неки данашњи Диоген“.

„Баш тако. Мислим да сам његов директни потомак“.

„Претерујеш човече, тврдиш да си потомак човека који је живео пре двадесет и два века. То не може бити“.

„Може, може. Све може бити. Људи веома мало знају о себи и времену. Погрешно је мишљење да време пролази, тече, како се то каже. Време не пролази. Како може да пролази нешто што је вечност? Погледај ову планину понад села, пролази ли она? Не. И никада проћи неће, увек ће остати ту где је била, где је сада и где ће бити заувек. А колико је народа прошло порес ње? Нестало, а планина стоји не заинтересована за све што се догађа око ње. Тако је и са вечношћу, она стоји, само људи и догађаји пролазе, смењују се, нестају и поново настају. Све што је било поново ће бити, овако, отприлике, пише у *Књизи над књи-гама*. Тако се десило да се Диоген из Синопе, каснији жител Атине, појавио у мојему подобију, во времја ово“.

„Нека је све тако како кажеш. Ако бих ти ја дао бачву, јеси ли размишљао где ћеш је поставити? Мораш имати неки простор, нешто као твоје двориште, јер кућа, макар била и бачва, мора имати авлију, плац, двориште, како се већ то назива?“.

„Одабрао сам онај најудаљенији, скрајнути, простор на тргу усред села. На њему ћу поставити моју необичну кућу. Тај део трга нико не користи, тако да никоме

нећу сметати, а мени ће бити довољан. Настојаћу да ни ја не сметам никоме“.

Видевши невероватну упорност овог човека, којем, *нису све козе на броју*, или је велики фолирант, газда Тривун пресече, онако како је знао да чини у младости. Нагло и неочекивано.

„Нека ти буде Диогене, тако рече да се зовеш?“

„Да, да, Диоген“.

„Велим, нека ти буде. Поклањам ти бачву. Превешћу је тамо где будеш желео, и нека ти је срећно усељење у кућу какве никада није било у Великом Блатишту. Знам посигурно да ће нас обојицу Блатиштанци прогласити лудима. Али, између лудила и нормалности, ни најученије главе нису поставиле јасну границу, па ни ја нећу да се оптерећујем тиме што ће нам се смејати и изругивати“.

„Не марите много због смејања, газда. И магарци се смеју људима због њиховог лудости, али ови не обраћају пажњу на њих. Зато ја не обраћам пажњу на људе који ми се смеју, па то саветујем и вама“.

Велико Блатиште доби чудног становника, у још чуднијој кући.

Људи се, испочетка чудише овоме особењаку, који је мало зборио, више волео друштво паса него њихово, говорио језиком којег нису најбоље разумели, али временом свикоше на свог суграђанина. Шта више, почеше га сматрати некаквим својим посебним симболом и поносити се њиме. Међутим, копкало их је, та мисо их није напуштала никако, ко је и одакле је овај чудак. Испод његових чудних поступака почеше наслућивати да се у њему крије необичан мудрац.

Неки Блатиштанци одлазили су послом у Град и отуда донесоше вести о њиховом Диогену.

Све су се приче, углавном, сводиле на једну. Колико је тачна, бог ће свети знати.

Кажу да је син угледног оца, директора велике фабрике у Босни, да је изучио велике школе, код мудрих људи који га испочетка нису много марили, али им се он упорно наметао и постигао видне резултате у учењу. Веле да је једном свом професору, који га је посебно одбијао, рекао: „Можете ме мотком јурити од себе, али све док мудро беседите, ја ћу долазити да вас слушам“. На крају, професор попусти и прими га за свог ђака.

Временом отац, познати привредник, помеша појмове о приватној и друштвеној својини, те поче да поткрада државну имовину. Накупила се повећа сума покрадених пара, па угледни друг отац заглави робију. Прича даље вели, да му је у том послу много помогао и школовани син, овај овде, сада наречени Диоген, чије је право име било сасвим друкчије. Но, његова се кривица није могла доказати. Да би избегао могуће казне за саучесништво побегао је далеко од Босне, чак у ове забите крајеве, у које власт и његови представници ретко навраћају.

Свако чудо за три дана, или како би рекао најпознатији руски коцкар и епилептичар, *човек је биће које се навикава на све*, тако се и Блатиштанци брзо навикоше на свог незваног госта. Схватили су да се ради о добродушном и тихом човеку који никоме не смета, по васцели дан седи у свом бурету и ћути. Оскудно, веома оскудно, одевен, није се жалио ни на хладноћу ни на врућину. Повремено би одлазио до оног извора недалеко од његове *куће*, носећи дрвену чашу из које је пио воду.

Једнога дана приметио је чобанче како пије воду из састављених шака. Отада је престао да користи чашу. Бацио ју је рекавши, „још једна ствар која ми не треба“.

Људи су му, севапа божјега ради, давали по комад хлеба, парче сира, каткад кувано јаје и лончић млека. Захваљивао им је благим климањем главе и неким тужним осмехом, без иједне речи.

Временом, приметише да се око њега окупљају сеоски пси. Зле и опаке цукеле, чуваркуће, са напола одсеченим ушима и реповима, које нису дозвољавале путнику намернику да мине мирно кроз село, окупљене око Диогена, лежале би или чучале мирне и тихе, као да се труде да му лавезом не поремете мисли, док прекрштених ногу, руку склопљених на грудима, ћути без покрета и гласа.

На питање мештана како објашњава очигледну љубав паса према себи, одговорио је:

„Све што боље упознајем људе, све су ми дражи пси. Вернији су, племенитији, и оданији пријатељи, не уједају без разлога као што то чине људи, са малим су задовољни и своје задовољство умеју да покажу. Људи су тим више незадовољнији што су богатији, све им је мало и непрестано траже више, више, још, још, без мере и кантара, без граница.

Пси се окупљају око мене јер осећају да их волим. Нико као пас и мало дете не уме да процени ко га воли, а ко не. Због тога, најчешће, можете видети заједно старце, децу и псе. То вам је, људи моји, цела мудрост“.

Највеће изненађење приредио је мудрац својим пријатељима, када је сунчаног летњег дана, у подне, кренуо кроз село са упаљеним фењером у подигнутој десној руци.

„Шта то радиш човече?“ – питали су га са неверицом и зебњом, мислећи да је потпуно побенавио од силнога размишљања и претераног мудровања.

„Тражим човека“ – мирно одговори Диоген и продужи сеоским сокацима.

„Шта смо онда ми, ако ти тражиш човека?“ – усуди се да примети један дугајлија.

„Ви сте људи, а мени треба човек. Разлика је велика, само што ви то не разумете. Кад је човек сам, јединка, по правилу је добар. Чим се нађу двојица заједно, већ се ствари компликују, почињу да се рађају свакакве мисли, често опасне. Кад се овој двојници придруже више људи, а овима још више, кад настане људска маса, из ње се ишчуре многа зла. Основна тежња људи је да се окупљају у стада. Руски писац, којем власти нису дозволили да оде у Стокхолм и прими Нобелову награду, па су издале саопштење за јавност да се одрекао те буржоаске награде, записао је: *Свако окупљање у стада значи прибежиште небдарености, без обзира да л се притом остаје уз Маркса, Канта или Соловјева*. Ето због чега ја тражим човека. Али, не треба ми онај Ничеов натчовек него самосвојан, одлучан, частан и неустрашив. Покажите ми га, ако га има међу вама“.

Збуњени, мало шта разумевајући од свега што су чули, разиђоше се сељани са трга и одоше за својим послом. Оставише чуднога мудраца да, окружен псима, мудрује и самује, дружећи се са собом, у свету који није имао много заједничког са светом ових добрих људи који га хране и чувају.

Већ су две године откако Диоген живи у Великом Блатишту. Све више младих Блатиштанаца почеше се окупљати око њега да би слушали његове беседе које им се учинише мудрим, сасвим различите од свега чему су их учили у школи. Долазећи к њему доносили су му поклоне у виду хране и понеког комада одеће. Никакве ствари, у виду покућства или сличног, није дозвољавао да му поклањају. Од одеће, само најнеопходније.

Кад би сели испред његове бачве, помешавши се са псима, најпре се обраћао онима који су из ранчева вадили свеске и оловке, да би записали шта им мудрац говори.

„Оставите бележнице по страни, трудите се да запамтите. Све што будете прибележили, временом ћете оставити у неким фиокама и заборавити. Кад би данас било којег свршеног студента питали о нечему што је учио и полагао пре двадесет, или само десет година, тешко да би се ичега сетио. Приметио сам да већина људи уопште не памте имена професора код којих су полагали испите, а камо ли да се сећају о чему се ради у предметима које су полагали. Зато, понављам, памтите. Памтите што више, то ће вам остати у својини. Све остало је туђе“.

Потом би наставио:

„Учим вас моји млади пријатељи, беспотребности као идеалу којем морате тежити. Имати мало и то мало даље умањивати.

– Што је човек мудрији, то има мање потреба.

– Човек је слободан кад нема потреба. На гробу једног грчког песника стоји епитаф: не треба ми ништа, слободан сам.

– Мудар човек је довољан сам себи.

– Треба прихватати само законе природе.

Једино је природа устројена по савршеним законима, због тога их ваља поштовати. Кад год је човек дирао у законе природе следиле су катастрофе. Једна од највећих човекових грешака је та што се усудио да задре дубоко у суштину материје, у тајне атома и његовог језгра. Добио је најстравичније оружје које може за тили час да претвори ову нашу планету у комађе који лебди бескрајем, а људски род нестане потпуно и без трага. Кад је Творац сатворио Земљу и украсио је свим лепотама, велику је грешку учинио што је на њој поставио човека као врховног господара. *Човек је хромозомска грешка*, каже писац Бора Ћосић. Он није био предвиђен у првобитној варијанти. Створитељу су озбиљно дрхтале руке, а сва је прилика да је био и нерасположен, кад је стварао човека.

Запамтите добро, сва зла на овоме свету долазе од човекове незајажљивости за материјалним добрима, за богатством. Човек се није научио *беспотребности*, напротив, он увек хоће још, још, још, више, више, више...докле, до којих граница, постоје ли уопште те границе на којима би се зауставила човекова алавост? Нажалост, млади моји пријатељи, сва је прилика, не постоје. И у томе је сва трагичност људскога рода, али и планете Земље.

Учим вас, *будите равнодушни према стварима које могу да вам донесу задовољство и благостање.*

Учим вас *врлини као највишем човековом циљу.* Човек без врлина није достојан пажње, рекао бих ни живота. Врлина мора да стоји, као неподмитљиви стражар, на оној капији кроз коју улазимо у живот и сваког ко је не поседује да врати назад, у ништа из којег долазимо.

Но, овде треба бити веома обазрив. Мудрац са Вишеградске стазе записује: *И врлине једног човека ми примамо и ценимо потпуно само ако нам се указују у облику који одговара нашим схватањима и склоностима.*

Кад говоримо о нечијим врлинама морали бисмо да искључимо све наше лично и приватно. Можете се не слагати са неким, може вам се не свиђати много тога код њега, можете бити са њим и у свађи, у најгорем случају, али никако, ни под којим условима, не смете негирати његове врлине које поседује, и које су очито део његове личности. Нажалост, живимо у времену кад се све своди на ниво личног. Тако ће књижевни критичар, коме се аутор добре књиге не свиђа, из ко зна којих разлога, написати све најгоре и о књизи и о њеном писцу. Један значајан математичар са Техничког факултета у Београду никада није примљен у Српску академију наука и уметности, само зато што је за председника Одељења математичко - техничких наука рекао да је будала. А били су врсни математичари и један и други. Видите докле може да иде лично виђење врлине и способности код људи.

Имајте увек на уму Кантов *категорички императив. Звездано небо нада мном и морални закони у мени.*

Следећа тема о којој хоћу да вам говорим је богатство, у виду гомилања ствари и предмета у кућама богатих.

Кад видим шта све људи поседују, чиме су се све окружили да би показали своје богатство и моћ, схватим шта ми све не треба.

Посматрајући из прикрајка гозбалуке Блатишта-наца, поводом верских празника, док је на убогој простирци имао само комад хлеба и једно кувано јаје, својим слушаоцима је говорио:

Тако вам је то, богат човек једе кад хоће и шта хоће, сиромас кад може и шта има. Ја сам тај проблем решио одавно. Једем да бих живео, велики број људи живи да би јео, по томе се разликујем од њих.

Не памти се да је у Велико Блатиште икада макар и залутао неки политичар. Међутим, пре неколико година десило се и то чудо. У својој председничкој кампањи, досадашњи председник, који се поново кандидовао, дошао је у ову забит да би показао како га интересују, подједнако, сви крајеви *миле му и напаћене отаџбине*, без обзира да ли је у питању Београд или нека недођија попут ове у којој је јунак наше приче.

Дође, дакле, председник, који би да остане и даље на том положају; не због себе него због драгог му народа који га просто обожава; у Велико Блатиште. Дочекаше га са највећим усхићењем, како то доликује лојалним грађанима, а одаје се високом госту. Додуше, чуо се понеки звиждук незадовољства и узвици, „уааааа...доле лопови...одлази са власти“...

Но, како то бива у Србији, такве букаче брзо ућуткају. Ефикасно. Толико ефикасно да многима више до краја живота не пада на памет да се баве овако недоличним работама. Јер Србија је демократска земља и не може мањина да диктира вољу већини. Јакако!

Како је сусрет председника - кандидата са милим му народом уприличен у центру села, никако није било могуће избећи сусрет Диогена са драгим гостом Великог

Блатишта. Истину говорећи становника бачве нимало није занимала цела та гунгула на тргу. Мирно је седео и медитирао не обраћајући пажњу на никог. Напросто, нико, сем његових мисли, није био присутан.

Радознао, чак превише радознао, какав је иначе по природи својој, председник — кандидат, уочивши необичног човека, у необичном положају и још необичнијој кући, застаде да види и сазна о коме је и о чему реч.

Обрати му се покровитељски, заштитнички, рекло би се родитељски, шта да се ради човек има меко срце, али му је и сваки глас на изборима злата вредан.

„Ја сам председник Србије, свакако ћу то бити и после ових избора, реците ми молим вас, шта могу да учиним за вас, да побољшам ваш положај, који видим није нимало завидан“.

Диоген, не подижући поглед према ономе који му се обраћа, мирним гласом одговори:

„Положај у којем се налазим сасвим ми одговара, па вас молим да не бринете о мени.“

Занима ме како то да сте сигурни у вашу победу на предстојећим изборима, зар није народ тај који изражава своју вољу?“

„Свакако, свакако, воља народа пре свега. Вох попули, вох Деи !, како су говорили стари Латини. Међутим, у Србији је обичај да се најпре изабере председник, потом се распишу избори. Изненађења не може бити. У прилог мојој победи иде и чињеница што гласове пребројавају моји поверљиви људи“, - самоуверено одговори сигурни победник.

„Добро сте то удесили, свака част. Постоје, додуше, и државе у којима народ бира власт, али таквих је све мање

у свету. Свакако, ради се о ретроградним и назадним обичајима. Свет се мења крупним корацима напред, ви се уклапате у такве обичаје, што је за сваку похвалу. Мене све те ваше заврзламе и ујдурме не интересују. Људе који владају народима и земљама сматрам недостојним мојега интересовања. Јер *свака је власт насиље над човеком*, говорио је Онај којег разапеше на крст, да би потом по Њему рачунали време. Из тога закључујем да су људи на власти насилници, неморални и зли.

Али, ако већ хоћете да учините нешто за мене, *склоните ми се са светлости*“.

После ових речи Диогена, председник – кандидат настави своју кампању, *бурно поздрављен од народа, који увек све најбоље види и све најбоље зна*. Зановетања тамо некаквих филозофа, књижевника и фарисеја који су против власти, он лако препознаје и не слуша. *Како слушати мудраца који мудрује о свему а не може себи да приушти ни обућу*, што не бива, не бива.

Пролазе године, све стари на овоме свету, па и Диоген стиже у године које именујемо старачким. Не обраћајући пажњу на ту чињеницу наставио је да ради на подучавању млађих и свих који су то желели. Од јутра до мрака забијао је главу у гломазне књиге, све више их приносећи очима које су га озбиљно издавале. Мудрост књига помагала му је да усавршава и допуњује своју мудрост, а жеља да све што сазна подели са другима никако га није напуштала. Напротив. Чинило се да са годинама све више тежи новим и новим знањима.

Неки од његових ученика рекли су му:

„Учитељу, већ си стар, треба да се повучеш и одмориш“.

Подуже је ћутао, потом одговорио, помало осорним тоном:

„Откуда вам таква идеја? *Зар сада кад сам претрчао највећи део стазе да станем пред циљем?*“

На примедбе које су му упућивали, углавном старији житељи Великог Блатишта, да му је цаба сва његова мудрост кад је пуки сиромах, без игде ичега, *без кучета и мачета*, како се каже у овоме крају.

„Ми нисмо мудри као ти Диогене, али имамо поприлични иметак, имамо и новаца и некретнина, а ти? *Једна коза, једно легало*, па и то буди бог с нама, да се човек прекрсти левом руком“, - говорио је виђенији сеоски првак.

„Све имате, само немате оно што ја имам“.

„Баш ме занима шта то ти имаш, што ми немамо?“
— љутнуо се саговорник.

„Имам слободу. Ја сам слободан човек, ви сте робови нашега иметка. Робујете стварима, страхујете над судбином новца уложеног у банке, да вам га нека инфлација не поједе преко ноћи. Колико њих је умрло због пропалих им уштеђевина, које су поверили неким приватним банкама, полакомивши се за великом каматом. Људска се лаковерност не да описати. Само су грамзиви и лакоми могли да верују лажима о огромним каматама? А показало се да има много таквих. Болнице су биле пуне девизних штедиша, гробља такође. Ето, то вам је ваше богатство. Ја сам све то лудило посматрао мирно и смејао се вашим шашавлуцима. ИМАМ СЛОБОДУ НЕПОСЕДОВАЊА. Бојим се да *ви немате уши за моје речи*.

Нека вам буде, осећам да ми је крај близу.

Због тога хоћу да вас молим за једну услугу. Били сте добри према мени, на чему сам вам захвалан. Будите

ми последњи пут благонаклони, *кад будем умро сахраните ме са лицем према земљи*“

„Због чега?“ – питаху га у чуду.

Због тога што ће се ускоро све окренути наопачке, одговори Диоген.

„Учитељу, реците нам каква је корист од филозофије?“ - питао је један јуноша, тек приспео у школу из бурета.

Одговор је био кратак.

Захваљујући њој, био сам спреман да поднесем све што ми је живот приредио.

Једног дана касне јесени, Диоген из Великог Благишта обрати се својим слушаоцима:

„Пријатељи моји, приближава се зима. Ружно доба. Синоним за хладноћу, мразеве, завејане путеве, тескобе на улицама и у душама. Осећам време ми је да кренем тамо одакле се нико није вратио. Какав је тај пут и куда води нико од нас не зна. Можда је то добро, можда није. Кључеви те тајне у рукама су Господњим. Већ од сутра неће ме бити међу вама. Оно што буде остало од мене увијте у овај мој козји покровац и покопајте подаље од људи и животиња. Без икаквих ознака, молим. Да не дођу у искушење и раскопавају ме. Вас последњи пут учим двома стварима: ВРЛИНИ И СЛОБОДИ. *Будите као сунце. Оно улази у клозет, али се не упрља, остаје чисто.*

Сасвим на крају рећи ћу вам и ово. Мој давнашњи претходник, онај из Синопе, говорио је како му је свет домовина. После две хиљаде и неколико стотина година, ствари стоје друкчије. Учим вас: *Узимајте све најбоље од света, али љубоморно чувајте своје. Поготово домовину Србију.*

Сада вас молим да ме оставите самог. Хоћу да будем са собом и мојим верним псима, најбољим ми пријатељима.

Ујутру су га затекли како лежи на леђима, потпуно опружен, са склопљеним очима. Очито није жалио за овим светом.

На примедбу једног од ученика да је још јуче био здрав, како је могао да умре тако нагло, најстарији међу њима откри тајну Учитељеве смрти.

Дуго је вежбао да не дише, како би лакше дозвоао смрт. Ноћас му је то пошло за руком.

НИШТА БЕЗ ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА

Дивно мајско јутро. Сунце се стидљиво пробија кроз густо зеленило огромног врта, који окружује вилу министра важног државног ресора , у једном елитном београдском насељу. Скромна је то вила, како и приличи министру народне и демократске владе. Тричавих пет стотина квадрата стамбене површине и вртом од једног хектара. А врт је... да ти памет стане! Каквог све ту растиња нема! Од зимзелена са свих познатих и милих нам планина, преко храста лужњака, до егзотичног дрвећа из Азије и Африке. Ту су и неколике врсте липа, потом трешања које зрију од почетка маја до средине јула. Паркови су по угледу на версајске дворце, у скромнијем обиму, разуме се. Мала смо ми држава, па и министри морају да нам буду мали Лујеви, а њихове госпође мале Марије Антоанете. Скромност, скромност, пре свега! Стазе пошљунчане специјалним каменом из увоза, белог као снег, који се угиба под ногама, па шетач

има утисак да левитира изнад тла, као светац, Боже ми опрости.

У једном крају ове красоте, сасвим дискретно смештена је малочас поменута скромна вила од пет ари корисне површине. Занимљива је историја ове грађевине, па вам је морам испричати. За време оне бивше, ненародне и труле државе, познати иноватор, инжењер Достанић, власник више патената из области примењеног машинства, саградио је породичну кућу површине двеста педесет квадрата. Имао је сина и кћер па је хтео да их, на време, стамбено збрине. Тек што се уселио, почео је рат. Пропаде држава, оде све у тандарију, инжењера заробише као резервног мајора и отераше у ропство. Никада се више није вратио у свој топли дом. Супруга и деца чекају га дуго и са великом надом. Авај, цаба. Оставио је кости негде у Швабији. Но, није једини. Срби су навикли да им кости почивају расејане широм света.

У јесен 1944. године дође ослобођење Београда. Непуних месец дана касније на капији виле појавише се три члана реонског одбора и саопштише Достанићима да се у што краћем року иселе из куће, на адресу коју им даде другар'ца Стана, председник *реонског*. Још се није знало за родну равноправност, па је и другар'ца била председник, а не председница.

О темпора о морес!

Притом објасни да им се додељује једноособан стан, што је по мишљењу надлежних другова сасвим довољно за трочлану породицу, у овако оскудним временима. Како сила бога не моли, а да ли бог силу воли, о томе би се дало распредати надугачко и нашироко, али

ми немамо ни времена, ни воље за таквом работом, те је остављамо доконијима од нас, несрећна породица иселиле се на врат на нос. Дошао ђаво по своје, а са њим се није шалити.

Ускоро се у кућу Достанића усели друг генерал Пламенац, легендарни командант једне прослављене армије, отац садашњег министра Пламенца, негдањег друга, сада аванзованог у господина. Све тече, све се мења. „Само се будала не мијења, чоче“. Садашњи министар бејаше во времја оног, дабогме, недемократског и диктаторског, комунистичког, председник владе, државе много веће од ове инвалидне, којој одсекоше ногу, па је уз то још приморавају да се радује и весели, јер је то кажу основа за њен даљи напредак и срећу на (ев)ропском путу. Елем, у то, дакле ружно време, тадањем премијеру Пламенцу реновираше кућу, коју му је „бабо на сабљи добио“, на већ наречених пет ари површине. Архитекте, инжењери пејзажне архитектуре и хортикултуре, те најбољи мајстори заната, ваљано одрадише свој посао и створише овај рај, сличан Еденском врту. Ако, ваља се, није мала ствар бити премијер у држави. Није ред да се човек стиди пред страним гостима кад му дођу у породичну посету. Тиме би се држава силно обрукала. Све је то урађено због народа и његовог угледа у свету, па је народ и платио. Не стиче се велики углед малим парама.

Питате ме шта је било са породицом Достанић? Госпођа мајка пресвисну, убрзо после пресељења у ћумез на градској периферији. Син Душан живи у Њујорку, сада је професор емеритус на једном универзитету, а ћерка Милица у Паризу кустос је музеја савремене уметности Бобур.

Драги читаоче, не замери. Почех изокола и нашироко, као сви лоши приповедачи. Вратимо се дивном мајском јутру са почетка овога казивања.

Широким степеницама које се од улаза у вилу благо спуштају на стазу, која води у врт, грациозним корацима силази госпођа Жаклина Прази, супруга нареченог господина министра. У дивној, лакој хаљини од најфиније кинеске свиле, купљене код познате модне куће у Паризу, са беспрекорном фризуром, и лепезом добијеном на поклон од супруге јапанског амбасадора, делује ваздушасто попут нежне лептирице. Јутрос је посебно расположена. Жудно удише мајску свежину, очи су јој пуне ове лепоте, а срце на месту, пуно радости. Боже, како је живот леп! Поготово ако си оволико успешна и способна жена, каже себи госпођа Жака. Бјутифул монинг, бјутифул..., проверава једну од лекција из енглеског језика. Наиме, ево већ неколико месеци долази јој млада професорка овог језика који је сада у *тренду*, и без којег се не може замислити живот озбиљније особе, која мисли да буде део света и комуницира са њим. Данас јој је посебно важно да се покаже пред својим гошћама из далеког, цивилизованог и културног света. Тачно у пет поподне, пардон, фајф о'clock, приређује коктел парти за супруге амбасадора неких западних земаља. Разуме се да се ради о амбасадорима већих и значајнијих земаља. Шта ће јој ситна боранија. Са амбасадорима малих и источних земаља не контактира никако. Са њима је крај сваком контакту, тхе енд евери конект... Лепоту јутра и врта квари јој потајни страх како ће се снаћи у разговору са гошћама, да ли ће им њен енглески бити разумљив. На запрепашћење професорке, уместо да пише на енглеском, њена ученица тражи да јој текстове пише

ћирилицом, са изговором на енглеском. Ако би знатижељни читалац, којим случајем завирио у бележницу ове ученице, која се сасвим приближила педесетој години милог јој жића, прочитао би: Гуд морнинг мај тичер..., Тудеј из бјутифул деј..., Ај ем вери хепи, бат мај тант хез инфлуенс..., мај дог из ил..., има ту још сличних мудрости, на којима би јој и тамо неки Схеаспеаре завидио. Не може да се пожали на успех при учењу овом методом, мада види смркнуто лице професорке, али то је њен проблем. Тек што се сместила у удобну столицу од бамбуса, добијеној од трговачког аташеа у пријатељској нам азијској држави, служавка јој донесе омиљени зелени индијски чај. Без тог напитка није смео да јој почне дан. Млада, буцмаста девојка са периферије једног провинцијског града, ћутке постави чај на сто и укипи се као солдат пред капларом. Госпођа Жака јој се нехајно обрати:

— Мај дир грл, хау ар ју дис монинг, — е ово сам добро казала, процеди себи у браду.

— Извинте госпођо, ал' ја ве ништа не разбирам, ви знате да сам ја једва завршила осам разреда школу, па не разумем странски речи..., ја разумем само српски језик.

— О мај дарлинг, нот би ступид, оћу да речем, не мој си глупа. Ко још из бољег друштва у Србију, говори српски језик. То је демоде. Ако оћеш да будеш ин мај сервис, мораш да лерн англиш ленгвиц, оћу да ти кажем, мораш да научиш енглески језик. У противно, потражи сервис код другог. Зато упиши курс енглеског на Коларац, да ме не брукаш пред страни гости. Сада иди!

Девојка се поклониле оде снуждена и уплашена. Овове се белају није надала. Помисли, биће боље да се вратим у мој град и запослим се у неку страну фабрику, макар

морала да носим и памперс пелене, само да се отарасим проклетог енглеског језика.

Надам се да би уважени читалац хтео да сазна нешто више о дами из прекрасне виле и високог друштва, којим се Србија окити у овом срећном и богатом времену, пуном свакојаких чари и задовољстава. Времену какво не памти у својој историји. Оволиким привредним, економским, научним и спортским успесима, слободи и демократији, нико се од Срба није надао. Укратко, ужасна лепота! – како то кажу познате дрндалајке са те ве екрана. После свега, згранути су и грцају од среће и задовољства, што су их снашли ненадано.

Госпођа Жаклина Прази прави је представник овако срећне Србије. Њено право име је Живанка Празилук, а постојбина јој је једна недођија високо изнад кањона Таре. До петнаесте године живела је у свом селу, чувала стоку, дрндала вуну и успут, онако за себе, певала на сав глас. А имала је глас, није да није. Пролазећи врлетним путем, поред којег је Живанка гајила своје стадо, беспосличар и дангуба Хранислав Танкосић, чије је уметничко име било Хари Танос и већ утиснуто на омот једне сингл плоче, са хитом, *Чувам овце, а све мислим на те*, застао је очаран гласом девојчурка са дугом плетеницом низ леђа, лепог лица, стасита и сва набрекла, као нагазна мина, не буди примењено. Пришао јој је, представио се и почео да је убеђује како је рођена певачица. Ауторитативно закључи, „естрада плаче за тобом, цвете мој“. Предложи јој, без колишења, да остави све и пође са њим, а он ће од ње направити звезду већу од Лепе Лукић и Силване Арменулић заједно. Без премишљања млада чобаница баци штап,

издрндану вуну, напусти стадо и крену. За својом звездом. Хари Танос је певао у једном брлогу на Ибарској магистралу у којем су свраћале камионције, ноћне пијандуре, дилери дроге, оружја и лажних диплома виших школа и факултета, а власник се бавио подвођењем женске тевабије. Била је то углавном сиротиња из Русије, Украјине и Молдавије. Уморне од непрекидног рада, испијена лица, модрих колутова испод очију, неке су већ постале и крезубе, биле су старице у поређењу са Живанком. Угледавши је, газда разрогачи биковске очи и поче да се облизује као курјак пред скок на јагње. Хари, иначе грмаљ од два метра, застави га покретом руке и рече: „ Газда, уздржи се, ово је мој плен. За њу сам спреман да убијем. Изванредно лепо пева. Запослићеш је као певачицу. У противном, одлазим и водим је са собом“. Видевши да нема шале са *уметником*, газда пристаде. Прво што је урадила Живанка, после добијања *ангажмана*, одсекла је своју дивну смећу кику која јој је падала до испод појаса. Тада је схватила да је са њеним доскорашњим животом свршено. Плакала је дуго и неутешно. Све док јој Хари не опали *војнички шамар* и приведе је разуму. Заћутала је, обрисала сузе, опремила се и стала пред микрофон. Кад је запевала, *Улијепом старом граду Вишеграду*, у кафани је настао лом какав се давно не памти. Тако је почела своју *уметничку каријеру*. Шест месеци касније Хари је добио прилику да сними нову плочу, код ПГП у Београду. Седећи код *Шуматовца* испословао је да и његова, сада венчана супруга Живанка, сними прву плочу. Успех је био изнад свих очекивања. После прве низале су се једна за другом. Кафанска певаљка постаде естрадна звезда на гласу. Новине, радио и телевизија пратили су је у

150

стопу, утркујући се у похвалама. Једна много читана ревија, за широке народне масе, објави фељтон о њој, у педесет и два наставка. Чег све ту није било. Од њеног тешког детињства, сиромаштвом прекинутог школовања, узгред није ни ишла у школу, до мучних дана кафанске певаљке и коначног суерета са срећом која ју је *бапнула* онако изненада. Није било дана да о њој не пишу, говоре, сликају је, траже интервјуе. Није било музичко забавне емисије у којој није учествовала. У емисијама типа, „трла баба лан да јој прође дан“ и „жив ми Тодор да се чује говор“, новопечена звезда турбо фолка, увек је држала банку, док се недотупава водитељка кикотала као луд на брашно. Уз то, сукњу је скратила на најмању меру, груди, у којима није оскудевала, истицала је као две лубенице, зреле и изазовне за језик, очи и још понешто. Хари је све више постајао љубоморан. Долазило је до немиких сцена међу њима, чак и на јавним местима. Таблоиди су подизали тираж пишући о њиховим скандалима. После једне турнеје по Немачкој, вративши се кући, развели су се. Љубоморни муж, у инат, нашао је филмску старлету која је у једном домаћем филму имала запажену улогу девојке коју силује цео фудбалски тим. Живанка, алијас Жаклина, наставила је каријеру спанђавши се са познатим естрадним менаџером. На његов предлог промени своје сељачко име Живанка, у Жаклина, а презиме Празилук, скрати на Празе. Одбаци „лук“, да јој не смрди у каријери и не подсећа је на корене, којих се, сада, већ озбиљно стидела. Кад је један таблоид објавио интервју са њеним родитељима, у којем је се они одричу, износећи детаље о њој, који нису били нимало ласкави, тужила је целу редакцију, тражећи огромну одштету. Све се завршило

тако што је довитљиви уредник почео да објављује само афирмативне текстове о *великој народној уметници*.

На дочеку Нове 2003.године Жаклина Прази, фолк звезда у пуном сјају, певала је у ексклузивном ресторану затвореног типа, у којем су имале приступ само посебне званице из нове државне елите. Међу њима био је и, код нове, најдемократскије власти у историји Србије, високопозиционирани господин Пламенац , јуниор. Код премијера и перјанице новодемократије био је озбиљно виђен за министарску фотелју. Била је то мала захвалност нове власти другу Пламенцу који је као припадник бившег режима тајно радио против истог, а за рачун новодошлих демократских снага, да усреће Србију. Бивши друг, сада већ премундурен у господина, био је са супругом. Жена скромног изгледа, на измаку најбољих година, професорка у једној средњој школи, није обраћала пажњу на очијукање супруга са главном звездом вечери, Жаком Прази. Тако је све почело. Ускоро је чаршија почела да, најпре испотиха, потом све гласније, говори о великој љубави министра Пламенца и најпознатије звезде фолк музике . Таблоиди су поново ступили у акцију. Били су пуни фотки заљубљеног пара, пратили су их на сваком кораку и о томе обавештавали радозналу јавност, жељну скандала, трачева и сличних интелектуалних текстова за едукацију најширих народних маса. Фолк уметница постаде *госпођа министарка*. Ускоро доби и националну пензију, због заслуга на ширењу културе у Србији. Са господином супругом почела је да одлази на пријеме, коктеле, ручкове и вечере. После повратка са *Молитвеног доручка*, из нама драге и пријатељске земље, која нас је убијала само седамдесет и осам дана, и отела нам петнаест процената државе, госпођа

Жаклина није имала довољно речи хвале за ту дивну државу, њене званичнике, културу, уметност и науку. Боже благи, како се неписмена Живанка преко ноћи преобрази у овако образовану Жаклину, која мудро суди о земљама и људима, њиховој култури, чак је помињала и висока научна достигнућа те земље, о којима је имала прилике да лично разговара *са еминентни научењаци*. Шта положај чини од жене! Одлучила је да научи енглески језик. О чињеници да је са матерњим језиком била у дебелој завади, није много бринула. Она мора да спикuje инглиш, у инат торокушама које је оговарају и исмевају њено образовање.

Кад су казале огромног зидног часовника, у раму од махагонија, украшеног интарзијом врхунских резбара, показале фајф о клок, пост меридиен, званице су већ пристигле. Госпођа Жаклина нареди професорки енглеског да буде стално уз њу, за сваки случај, ако се забуну, па почне да муца, што би за даму њеног реномеа и угледа био велики блам. У беспрекорној новој хаљини, овога пута од индијске свиле, купљене у далеком свету, код ексклузивне модне куће, са новом фризуром, фризерка је тога дана дежурала у вили, у ципелама које су коштале неколико плата универзитетских професора, домаћица је блистала. Стално се, у мислима, поредила са Првом дамом миле јој Америке, и дошла до закључка да је не само згоднија од ње, него је и одевена модерније. Ван себе од среће и радости, насмејана, озарена лица, дочекивала је гошће, са сваком измењавши по неку реченицу, на енглеском, разуме се:

— О мај дарлинг, хау ар ју, ај ем...ај ем..., ђаво га однео, како се каже ја сам срећна што сам се срела са вама?
— нервозно поче да дозива сећање, но без успеха...

— Ај ем глед ту си ју, — добаци спасоносно уже професорка.

— Да, да, о јес, ај ем глед ту си ју, а ја се збунила, молим за сори.. У сваки случај, велкам, велкам, моје драге френднице. Е јеби га, сад га упрска начисто, рече тихо професорки.

На питање једне гошће како су њена дечица, које јој професорка брзо преведе, одговори:

— О, мај чилдрн су вери голден. Мај дотер ис вери најс, мај сан из вери вери смарт енд геј. Ит је тудеј вери модерн.

Кад ју је, њој посебно драга пријатељица, из енглеске амбасаде питала како проводи време, објаснила је мало опширније, да би показала своје знање енглеског језика:

— Ин д монинг ај вокам по мај гарден, енд слушам сонгове оф брд. ..

Испод огромних липа са рајском хладовино, послуга је већ поставила столове са послужењима. Оркестар састављен од пензионисаних чланова Београдске филхармоније, дискретно скрајнут у позадину, свирао је Штраусове валцере, Моцарта, Хајдна, Сметану..., све по избору доцента са Факултета музичке уметности. Атмосфера пријатна, домаћица љубазна, стално настојећи да истакне своје образовање. Отмено, са благим презиром у гласу, обраћа се својим најближим гошћама:

— Мај дарлингс, ај лове онли класик мјузик. Ај но лове фолк сонгове. Ај рид онли класик роман. Пре дрима

ај евери рид неку бук, вери интрестинг. Енд, тако мај лајф го, го, го..., шорт, ај ем вери хепи вумен, тенкс оф гад...

Кад се пријем завршио и гошће отишле, Живанка Празилук, алијас Жаклина Прази, *госпођа министарка*, припадница највиших слојева српскога друштва оде у своју собу за медитирање. Ћутала је дуго, удубивши се у дубоке мисли, како и приличи жени на оваквом положају. На крају, сасвим мудро закључи:

– Е, Живанке, Живанке, видиш ли како без енглески језик нема ништа. Тенкс дир гаду што сам га научила. Од сада ћу говорити само овим језиком. Натераћу и родитеље да га науче. Нећу да ми се обраћају оним сељачким, „ђе си ћери мила, ми смо ти опростили све, опрости и ти нами... фуј“. Нема више тог српског примитивизма, а јок! Нека се помуче, ако хоће да разговарају са мном. Натераћу мужа да у Скупштини предложи закон по коме се имају сви јавни излози испсати на енглески језик, латиницом, мада је ја не знам целу, ђаво је однео. Не мари. Важно је да избацимо ћирилицу и не брукамо се пред странцима кад дођу у Београд. Свакако ћу то учинити. Мени за љубав мој Пламенац ће сигурно изгурати тај закон. Ако се прост свет буни, нема везе, ко још слуша шта народ трућа.

Са оваквим дивним мислима утону у сан. Дубок, здрав.

